

ARAŞTIRMA

HASTALARIN AMELİYAT ÖNCESİ DÖNEME YÖNELİK BİLGİ EDİNMEDE İNTERNETİ KULLANMA DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Özge ÖZKAN* Müjgan SOLAK** Ezgi YILMAZ*** Cennet Seda ÖZÇELİK****

Alınış Tarihi: 08.04.2018

Kabul Tarihi: 10.05.2019

ÖZET

Amaç: Bu çalışma hastaların ameliyat öncesi döneme yönelik bilgi edinmede interneti kullanma durumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmış tanımlayıcı, kesitsel tipte bir araştırmadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini 02 Ocak 2017-30 Mart 2017 tarihleri arasında İzmir İli'nde bir üniversite hastanesinde yatan, araştırmayı kabul eden, 18 yaş ve üzeri toplam 325 hasta oluşturdu. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür bilgisi doğrultusunda geliştirilen soru formu kullanıldı. Elde edilen veriler bilgisayara kodlanarak SPSS 18.0 paket programı ile analizleri yapıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan 325 hastanın yaş ortalaması $X=53.0\pm 16.4$ 'tür (min=18 max=85). Hastaların %53.8'inin erkek, %72'sinin evli, %32.3'ünün lise mezunu, %30.8'inin emekli, %61.8'inin çalışmıyor ve %47.1'inin büyük şehirde yaşıyor olduğu saptandı. Araştırmaya katılan hastaların %65.8'inin evinde bilgisayar bulunduğu, %72.6'sının günlük yaşamda internet kullandığı, %53.8'inin günde 2-4 saatini internette geçirdiği, %66.1'inin internet erişimi için telefon kullandığı, %66.2'sinin hastalığı ya da geçireceği ameliyatla ilgili bilgi almak için internet araştırması yaptığı, %54.4'ünün internetten edindiği bilgileri güvenilir bulduğu saptandı.

Sonuç: Çalışmaya katılan hastaların çoğunluğu hastalıkları ve geçirecekleri ameliyatlara hakkında bilgi edinmek için internet araştırması yapmaktadır. Hastaların sağlık alanında bilgiye ulaşması için doğru ve güvenilir internet sitelerinin oluşturulması önemlidir.

Anahtar kelimeler: Cerrahi hastalar; internet; sağlık bilimi.

ABSTRACT

Evaluation of Internet Usage Situations by Patients for Preoperative Period Information

Aim: This study is a descriptive, cross-sectional study aimed to evaluate of use internet in getting information for preoperative period of patients.

Methods: The sample of the study consisted of 325 patients, 02 January 2017 and 31 March 2017 between the dates of a university hospital in the province of İzmir, accepting research and over the age of 18 years. As a data collection tool in the research, was used a questionnaire developed by researchers in line with literature knowledge. The questionnaires were analyzed by computer coding with SPSS 18.0 package program.

Result: Average age of 325 patients participating in the research is $X=53.0\pm 16.4$ (min=18 max=85). They were determined; 53.8% of the patients were male, 72% are married, 32.3% of high school graduates, 61.8% did not work, 30.8% are retired and 47.1% live in the big city. Patients who was participating in the study were determined; 65.8% had a computer at home, 72.6% used internet in daily life, 53.8% spent 2-4 hours a day on the internet, 66.1% used the phone for internet access, 66.2% had an internet search for information about the disease or surgery, 54.4% believed that information obtained from the internet is reliable.

Conclusion: Most of the patients participating in the study are doing internet research to get information about diseases and surgeries. It is important for patients to establish accurate and reliable internet sites to access information in the health field.

Keywords: Surgical patients; internet; health information.

GİRİŞ

İnternet, coğrafi konumlara bakılmaksızın insanların bilgiye çok kısa zamanda ulaşmasını ve diğer insanlarla çok hızlı

bir şekilde iletişim kurabilmesini sağlayarak, insan yaşamına önemli katkılar sunan bir iletişim aracıdır (Leiner, Cerf, Clark, Kahn, Kleinrock, Lynch et al. 2009). İngilizce kökenli inter

* **Sorumlu yazar:** Malkara Devlet Hastanesi, (Hemşire), Orcid ID:0000-0002-8921-9353, E-posta: ozge_oz@outlook.com

** Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği AD, (Öğr. Gör.), Orcid ID:0000-0001-6201-3139, E-posta: mujgansolak@hotmail.com

*** Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, (Hemşire), Orcid ID:0000-0002-0865-8216, E-posta: ezgiyimaz951@gmail.com

**** Celal Bayar Üniversitesi, Hafsa Sultan Hastanesi, (Hemşire), Orcid ID:0000-0003-3455-9403, E-posta: cennet.ozcelik@hotmail.com

“arasında” ve net “ağ” sözcüklerinden oluşan internet sözcüğü, “dünya üzerindeki milyonlarca bilgisayarı birbirine bağlayan dev ağ” anlamına gelmektedir (Kabadayı 2006). İnternet, 1990’lı yılların başında ortaya çıkmıştır. Yıllar içinde hızla büyüyerek günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Curran, Fenton, Freedman 2016). Bilişim teknolojileri alanında son yıllardaki hızlı ve etkileyici gelişim, içerdiği iletişim devrimi ile birlikte daha önce ulaşılmaması güç hatta imkansız olan bilgilere kolay ve hızlı bir şekilde ulaşım imkanı sağlamıştır (Kim and Davis 2009; Saarikko, Westergren and Blomquist 2017; Oktan 2014).

Bilim ve teknoloji modern yaşamın pek çok alanına girerek, olmazsa olmazlar arasında yerini almıştır. Bu durum yeni neslin, önceki nesillere kıyasla daha fazla teknolojik yetkinliğe sahip olmasını gerekli kılmaktadır (Voogt, Fisser, Pareja Roblin, Tondeur and Yan Braak 2012; Tekdere ve Arpacı 2016). Ülkemizde her geçen gün aktif internet kullanıcı sayısı artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde hanelerin %76.3’ü internet erişim imkanına sahiptir. Ülkemizdeki bireylerin %82.4’ü sosyal medya üzerinde profil oluşturma ve mesaj gönderme, %74.5’i paylaşım sitelerinden video izleme, %69.5’i gazete ya da dergi okuma, %65.9’u sağlıkla ilgili bilgi arama, %65.5’i mal ve hizmetler hakkında bilgi arama ve %63.7’si ise müzik dinleme amacıyla internet erişimini sağlamaktadır (TÜİK 2016).

İnternet dünyasında yaşanan hızlı değişim birçok alanda olduğu gibi sağlık sektöründe de kendini göstermiş, hastalıkların tanı ve tedavisinin yanı sıra hasta algıları, tutum ve davranışlarında da farklılaşmalara sebep olmuştur (Zülfikar 2014; Bass, Ruzek, Gordon, Fleisher, McKeown-Conn and Moore 2006; Helft, Eckles, Johnson-Calley and Daugherty 2006). Günümüzde insanlar, buldukları ortamdan internet erişimi olan elektronik bir cihaz yardımıyla istedikleri bilgilere rahatlıkla ulaşabilmekte, farklı kişiler ile iletişim kurabilmekte ve sağlık alanında uzman görüşlerine başvurabilmektedirler. İnternet, hastalar ve hasta yakınları için kullanışlı ve sınırsız bilgiye hızlı, ucuz ve engelsiz bir şekilde erişim sağlamaktadır (Şen, Erkek, Çakmak, Sözen, Akyol ve Kuzu 2008; Ulus ve Gürkan 2011; Yirmibeşoğlu, Öztürk, Erkal ve Egehan 2005; Özen, Kartal, Erol ve Büyükkutlu 2013).

Sağlık hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi, vatandaşın sağlıkla ilgili doğru ve kesintisiz bilgiye ulaşabilmesi,

yöneticilerin ve sağlık hizmeti sunan kişilerin veri paylaşımının sürdürülebilir olması, elektronik sağlık kayıtları ve sağlık bilişimi alanında yetişmiş insan kaynağının oluşturulması için internetin ve bilişim teknolojilerinin sağlık alanında kullanılması e-sağlık olarak tanımlanmaktadır (Özen, Şantaş ve Budak 2012; Yılmaz 2013). Tıbbi alandaki bilgilerin her geçen gün yenilenmesi, medikal cihazların geliştirilmesi, yeni hastalıkların ve tedavi yöntemlerinin keşfedilmesi ile birlikte hasta ve hasta yakınlarının bu konulardaki bilgi edinme ihtiyacı artmaktadır. İnternet temelli kaynaklarda yer alan içerikler ise bu ihtiyacın giderilmesini kolaylaştırmaktadır (Yılmaz 2013; Görkemli 2017; Valero-Aguilera, Bermúdez-Tamayo, García-Gutiérrez, Jiménez-Pernett, Cózar-Olmo, Guerrero-Tejada et al. 2014).

Daha önce pasif bilgi alıcısı konumunda olan hastalar, yapısal değişimle aktif bilgi tüketicilerine dönüşerek, hasta ve sağlık personeli arasındaki ilişkilerde farklılaşmalara neden olmuştur. Zaman yetersizliği nedeniyle sağlık personelinin aktaramadığı ayrıntılı bilgiye internet aracılığıyla ulaşan hastalar, buna bağlı olarak sağlık personelinin mesleki yetkinlik ve yeterliliklerini sorgulayan davranışlar sergilemektedir. Nitekim hekimlerin %13.6’sı her gün, %36.4’ü ise haftada en az bir kez hastasının internetten elde ettiği bilgiyi kendisine danışmak istediğini belirtmiştir (Zülfikar 2014; Özen, Şantaş ve Budak 2012; Akgül Başkale, Serçekeş ve Parlak Günüşen 2015).

Günümüzde daha uzun ve daha sağlıklı yaşamak her insanın hayali haline gelmiştir. Bilgisayar kullanmayı bilen çoğu kişinin, sağlık ile ilgili bir konuda bilgi edinmek için başvurduğu en önemli kaynaklardan biri internettir. Bu nedenle, internet üzerinde sağlıkla ilgili sitelerin tanınabilirliği ve kullanım yaygınlığı sürekli olarak artmaktadır (Şen, Erkek, Çakmak, Sözen, Akyol ve Kuzu 2008; Valero-Aguilera, Bermúdez-Tamayo, García-Gutiérrez, Jiménez-Pernett, Cózar-Olmo, Guerrero-Tejada et al. 2014; Shepperd, Charnock and Gann 1999). Çok sayıda web sayfası, hastaların hastalıklarının nedenleri, belirtileri, tanı ve tedavi yöntemleri hakkında bilgiye ulaşmalarına aracılık etmektedir (Şen, Erkek, Çakmak, Sözen, Akyol ve Kuzu 2008; Mazloomdoost, Kanter, Chan, Deveaneau, Wyman, Von Bargen et al. 2016; Wallace, Lilley and Rao 2014). Hastaların internetten sağlık alanında nasıl yararlandığının bilinmesi, hastaların bilgilendirilmesi için kullanılacak

kaynakların geliştirilmesini ve hastalar tarafından ulaşılan bilgilerin içeriğinin sağlık profesyonelleri tarafından kontrol edilebilmesini sağlamaktadır (Yirmibeşoğlu, Öztürk, Erkal ve Egehan 2005; Schwartz, Roe, Northrup, Meza, Seifeldin and Neale 2006). Buna rağmen, hastaların sağlık alanında interneti ne ölçüde kullandığını belirlemek amacıyla yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Sağlık alanındaki internet araştırmaları değerlendirilerek, hastaların pozitif yönde çeşitli sağlık davranışları kazanmaları sağlanabilir (Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir 2013; Avcı ve Sönmez 2013; Soydan 2012).

Bu araştırma, hastaların ameliyat öncesi döneme yönelik bilgi edinmede interneti kullanma durumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapıldı. Bu doğrultuda araştırmanın soruları:

- Araştırmaya katılan hastaların günlük yaşamda interneti kullanma durumları nedir?
- Araştırmaya katılan ve günlük yaşamda internet kullanan hastaların sağlık alanında araştırdıkları konular nelerdir?
- Araştırmaya katılan hastaların demografik özellikleri, günlük yaşamda internet kullanım durumlarını etkiliyor mu?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi ve Örneklemi: Bu araştırma tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini 02 Ocak 2017-30 Mart 2017 tarihleri arasında İzmir İli'nde bir üniversite hastanesinin üroloji, beyin ve sinir cerrahisi, organ nakli, genel cerrahi, plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahi, kalp ve damar cerrahisi, kulak burun boğaz hastalıkları, göz hastalıkları, ortopedi ve travmatoloji kliniklerinde yatan, sözel iletişim kurulabilen, araştırmaya katılmayı kabul eden, 18 yaş ve üzeri toplam 325 hasta oluşturdu.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından literatür bilgisi doğrultusunda geliştirilen soru formu kullanıldı (Helft, Eckles, Johnson-Calley and Daugherty 2006; Şen, Erkek, Çakmak, Sözen, Akyol ve Kuzu 2008; Yirmibeşoğlu, Öztürk, Erkal ve Egehan 2005; Özen, Kartal,

Erol ve Büyükkutlu 2013; Özen, Şantaş ve Budak 2012; Akgül Başkale, Serçekuş ve Parlak Günüşen 2015; Wallace, Lilley and Rao 2014). Soru formunda; hastaların sosyo-demografik özelliklerini içeren 8 soru, hastaların mevcut sağlık durumlarını içeren 4 soru ve hastaların günlük yaşamlarında ve hastalık durumlarında internet kullanımlarını değerlendiren 12 soru olmak üzere toplam 24 soru bulunmaktadır. 18 yaş üzeri hastalara araştırmacılar tarafından soru formunun ne amaçla uygulandığı açıklandıktan ve sözlü onamları alındıktan sonra soru formu yüz yüze görüşme yöntemi ile dolduruldu.

Verilerin Değerlendirilmesi: Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından bilgisayara kodlanarak Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 18.0 paket programı ile analizleri yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans, yüzde, aritmetik ortalama, ki-kare testi kullanıldı.

Etik İlkeler: Araştırmanın uygulandığı üniversite hastanesinden yazılı izin (02.01.2017 tarihli, 69631334-605.99 sayılı), hastalardan ise soru formu uygulanmadan önce sözlü onam alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma, yapıldığı örnekleme sınırlıdır ve daha geniş örneklemlerde çalışılmalıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde çalışma kapsamında elde edilen bulgular literatür bilgileri doğrultusunda karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ancak, hastaların ameliyat öncesi döneme yönelik bilgi edinmede interneti kullanma durumlarının değerlendirilmesine ilişkin yapılmış yeterli sayıda araştırmaya ulaşılamadığı için araştırma sonuçlarının tartışılması sınırlı kalmıştır. Araştırmaya katılan 325 hastanın %14.5'i genel cerrahide (n=47), %12.3'ü organ naklinde (n=40), %11.7'si kalp ve damar cerrahisinde (n=38), %11.4'ü ortopedi ve travmatolojide (n=37), %10.8'i ürolojide (n=35), %10.8'i beyin ve sinir cerrahisinde (n=35), %10.8'i kulak burun boğaz hastalıklarında (n=35), %10.8'i göz hastalıklarında (n=35), %7.1'i plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahide (n=23) yatmaktadır.

Tablo 1. Hastaların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları (N=325)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş Grubu		
18-32 yaş	49	15.1
33-47 yaş	78	21.8
48-62 yaş	98	30.2
63 ve üzeri yaş	107	32.9
Cinsiyet		
Kadın	150	46.2
Erkek	175	53.8
Medeni Durum		
Evli	234	72.0
Bekar	44	13.5
Geçmişte evlilik deneyimi yaşamış	47	14.5
Eğitim Durumu		
Okuryazar	22	6.8
İlkokul	94	28.9
Ortaokul	60	18.5
Lise	105	32.3
Üniversite	44	13.5
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	124	38.2
Çalışmıyor	201	61.8
Meslek		
Devlet memuru	32	9.8
İşçi	39	12.0
Serbest meslek	53	16.3
Ev hanımı	95	29.2
Emekli	100	30.8
Öğrenci	6	1.8
Sosyal Güvence		
Var	323	99.4
Yok	2	0.6
Yaşanılan Yer		
Büyükşehir	153	47.1
İl	86	26.5
İlçe	58	17.8
Köy/Kasaba	28	8.6

Araştırmaya katılan hastaların yaş ortalaması $\bar{X} = 53.0 \pm 16.4$ 'tür (min=18, max=85). Araştırmaya katılan hastaların %53.8'inin erkek olduğu, %72'sinin evli olduğu, %32.3'ünün lise mezunu olduğu, %61.8'inin çalışmadığı, %30.8'inin emekli olduğu, %47.1'inin büyük şehirde yaşadığı belirlendi (Tablo 1).

Çalışmada hastaların %65.8'inin evinde bilgisayar bulunduğu, %72.6'sının günlük yaşamda internet kullandığı saptandı. TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2016 yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre hanelerin %76.3'ünün internete erişim olanağına sahip olduğu, internet kullanan bireylerin oranının ise %61.2 olduğu belirlenmiştir. İki binli yılların başında Türkiye'de internet kullanıcı sayısı 2 milyon iken bu sayı gelişen teknoloji ve artan imkanlar

sayesinde son on yılda %1750 artmıştır (Görkemli 2017). İnsanların kolaylıkla kendini ifade edebildiği, milyonlarca düşüncenin yer aldığı bu sanal dünyada her türlü ilgi alanına uygun bir içerik bulunmakta ve insanlara özgür, dinamik, sınırsız bir ortam sunmaktadır. Bu nedenle ülkemizde her geçen gün daha fazla kişinin yaşamına girmektedir.

Çalışmada günlük yaşamda internet kullanan hastaların %28.8'inin bir saat veya daha az, %53.8'inin 2-4 saat, %13.1'inin 5-7 saat, %4.2'sinin 8-10 saat olmak üzere günlük ortalama 3 saat 21 dakika internette zaman geçirdiği ve %66.1'inin telefon, %26.7'sinin bilgisayar, %7.2'sinin tablet ile internet erişimini sağladığı belirlendi. Global Web Index tarafından gerçekleştirilen Sosyal Medya Trendleri Araştırması sonuçlarına göre

ülkemizdeki internet kullanıcılarının günlük internet kullanım sürelerinin ortalama 4 saat 37 dakika olduğu belirlenmiştir (Durak ve Seferoğlu 2016). Mobil teknolojilerin hızla gelişmesi günlük hayatımızda akıllı telefonların yer edinmesine olanak sağlamıştır. Akıllı telefonlar bilginin üretilmesine, tüketilmesine ve paylaşılmasına bilgisayara kıyasla daha uygun bir ortam sağladığı için internet erişiminde daha çok tercih ediliyor olabilir. Ayrıca akıllı telefonlar ile yer ve zaman fark etmeksizin kolaylıkla internet erişimi sağlandığı için günlük internet kullanım sürelerinin fazla olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada internet kullanan hastaların %89.4'ünün bilgi edinmek, %87.3'ünün sosyal medya, %52.5'inin oyun oynamak, %45.8'inin gazete-dergi-kitap okumak, %27.5'inin dizi-film izlemek, %26.7'sinin internet bankacılığı, %20.8'inin alışveriş, %17.4'ünün iş ve %6.4'ünün ders çalışmak için internet kullandığı belirlendi. TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2016 yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre ülkemizde internet kullanan kişilerin %82.4'ünün sosyal medya, %69.5'inin gazete-dergi-kitap okumak, %31'inin internet bankacılığı, %20'sinin ise alışveriş amacıyla internet kullandığı saptanmıştır. Çalışma bulgularımız literatür ile benzerlik göstermektedir. Kolay erişilebilir ve güncellenebilir olması bakımından internetteki en ideal ortamlardan birinin sosyal medya olduğunu söyleyebiliriz. İnsanlar yer ve zaman fark etmeksizin sosyal medyada düşüncelerini yazmakta, çeşitli fotoğraf ve videolar paylaşabilmektedir. Çok geniş bir araç yelpazesine sahip olan sosyal medyanın, toplumun yükselen değerleri arasında yerini hızla aldığı görülmektedir. Günlük yaşamda internet kullanım sıklığı arttıkça, bireyler iş ve aktivitelerini internet ortamında yürütmeyi tercih etmektedir. Elektronik yayın teknolojisiyle

birlikte gazete-dergi-kitaba erişimin, hem ulaşılabilirlik hem de fiyat açısından çok kolaylaşacağı öngörülmektedir. Elektronik yayınların basılı yayınlara kıyasla baskı, stok ve raf maliyetinin olmamasından kaynaklanan finansal avantajları bulunmaktadır. Bu maliyet farkı yayın fiyatlarına da yansımaktadır (Soydan 2012). Bireyler çoğu zaman düşük fiyatlı olan ürünü tercih etmeye yatkındır. Bu nedenle basılı yayınlara oranla daha ucuz olan elektronik yayınların kullanılma oranının gün geçtikçe arttığını söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra internet bankacılığı ve internet üzerinden alışveriş bireylerin çoğunluğun yararlandığı hizmetlerden olmasa da, sağladığı kolaylıklar nedeniyle bu alanda hizmet alan insan sayısının gün geçtikçe artacağı da düşünülmektedir.

Çalışmada hastaların %66,2'sinin hastalıkları ve geçirecekleri ameliyatlar hakkında bilgi edinmek için internet araştırması yaptığı belirlendi. İlgili çalışmalardan Mattsson, Olsson, Johansson ve Carlsson'ın (2017) İsveç'te kanser hastaları ile yaptığı çalışmada, hastaların %76.2'sinin hastalıkları hakkında internet araştırması yaptığı saptanmıştır. Ancak çalışmamız literatürden farklı olarak özel bir hastalık grubuna yönelik yapılmamıştır. Barlow, Stapley, Ellard ve Gilchrist'in (2007) yaptığı çalışmada hastaların en çok kanser, kalp hastalıkları, hemofili ve kanama bozukluğu hastalıkları başta olmak üzere kronik hastalıklarla ilgili bilgileri internet ortamından araştırdığı saptanmıştır. Çalışma hem akut hem de kronik hastalığı olan hastalarla yürütüldüğü için literatür ile farklı sonuçlar elde edildiği varsayılmaktadır. Ayrıca Mattsson, Olsson, Johansson ve Carlsson (2017) çalışmalarını gelişmiş ülkelerden biri olan İsveç'te yürütmüştür. Bizim ülkemiz ise henüz gelişmekte olan bir ülke olduğu için bunun çalışma sonuçlarına yansıdığı düşünülmektedir.

Tablo 2. Hastalık ya da Geçireceği Ameliyatla ilgili Bilgi Almak için İnternet Kullanan Hastaların İnternette Taradıkları Sağlıkla ilgili Bilgilerin Dağılımları

Taradıkları Bilgi Türleri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hekim ile iletişim	91	42.3
Hastalık ile ilgili bilgiler	87	40.5
Diğer hastalar ile iletişim	28	13.0
Hastalık ile ilgili fotoğraflar	9	4.2
TOPLAM	215	100.0

Çalışmada hastalığı ya da geçireceği ameliyat hakkında internet araştırması yapan

hastaların %42.3'ünün hekim ile iletişim kurmak için, %40.5'inin hastalık hakkında bilgi almak

için, %13'ünün diğer hastalarla iletişimi sağlamak için, %4.2'sinin hastalık hakkında fotoğraflara ulaşmak için araştırma yaptıkları belirlendi (Tablo 2). Özen, Kartal, Erol ve Büyükkutlu'nun (2013) kalp ve damar cerrahisi hastaları ile yaptıkları çalışmada hastaların %39'unun hekim ile iletişim kurmak için, %30'unun diğer hastalarla iletişimi sağlamak için, %19'unun hastalık hakkında bilgi almak için, %12'sinin hastalık hakkında fotoğraflara ulaşmak için araştırma yaptığı belirlenmiştir. Ülkemiz sağlık sisteminde hasta takip ve tedavisinde sorumlu olan kişi olduğu için ilk etapta hekim ile iletişime geçilmek istenmesi beklenen bir sonuçtur. Diğer hastalar ile iletişimin ise psikolojik destek alma ihtiyacından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Çalışma hem akut hem de kronik hastalığı olan hastalarla yürütüldüğü için literatür ile farklı sonuçlar elde edildiği varsayılmaktadır. Kronik hastalığa sahip olan hastaların diğer hastalar ile iletişim sağlayarak, psikolojik destek alma ihtiyacının akut hastalıklara sahip hastalara oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Çalışma dokuz ayrı cerrahi kliniğinde yürütüldüğünden dolayı örneklem grubumuzun bilgi gereksiniminin farklı olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada hastalığı ya da geçireceği ameliyat hakkında internet araştırması yapan hastaların sağlık alanında araştırdıkları konulara bakıldığında %90.2'sinin hastalık, %70.7'sinin ameliyat, %58.1'inin ilaçlar ve yan etkileri, %46.5'inin tedavi süreci, %41.4'ünün sağlıklı yaşam ve beslenme, %20'sinin evde bakım, %19.1'inin alternatif tıp, %13'ünün sağlık alanındaki gelişmeler hakkında bilgi aldığı belirlendi. Çalışmada hastaların internette sağlık alanında bilgi alma durumlarına bakıldığında en çok hastalık, ameliyat, ilaçlar ve yan etkileri, tedavi süreci, sağlıklı yaşam ve beslenme hakkında bilgi alındığı görülmektedir. Evde bakım, alternatif tıp ve sağlık alanındaki gelişmeler hakkında ise daha az oranda araştırma yapılmaktadır. İnsanların öncelikle yaşam kalitesini olumsuz etkileyen hastalıklar ve geçirecekleri ameliyatlara hakkında bilgi edinmek istemesi beklenen bir durumdur. Ardından ise hastalık ve ameliyat sürecine uyum sağlayabilmek için kullanılacak ilaçlar ve genel

tedavi süreci hakkında araştırma yapma ihtiyacı duydukları söylenebilir. Evde bakım, alternatif tıp ve sağlık alanındaki gelişmelerin ise tedavinin ileriki aşamalarında hastaların dikkatini çektiği düşünülmektedir. Bu nedenle ameliyat öncesi süreçte bu konularda araştırma yapan hasta sayısı sınırlı kalmış olabilir.

Araştırmaya katılan hastalığı ya da geçireceği ameliyat hakkında internet araştırması yapan hastaların %54.4'ü internette edinilen bilgilerin güvenilir olduğunu, %36.3'ü fikri olmadığını ve %9.3'ü ise güvenilir olmadığını ifade etti. Schwartz, Roe, Northrup, Meza, Seifeldin ve Neale (2006) ABD'de yaptıkları çalışmada internet erişimi olan bireylerin %98.1'inin internetteki sağlık bilgilerini güvenilir bulduğunu saptamıştır. Çalışmamızda elde ettiğimiz güven oranı, literatürdeki oranın çok altında kalmıştır. Ülkemizde sağlık ile ilgili bilgi sunan çok sayıda internet sitesi olduğu için ve çoğu internet sitesi kaynak belirtmeden bilgi sunduğu için güvenilirlik konusunda hastaların neredeyse yarısı çelişki yaşamaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olmamız nedeniyle bilişim konusunda yasal düzenlemelerin yeterli olarak yapılmamasının da böyle bir sonuca neden olduğu söylenebilir.

Hastaların yaş grubu ($X^2=82.275$, $p<0.05$), medeni durumu ($X^2=24.819$, $p<0.05$), çalışma durumu ($X^2=54.487$, $p<0.05$), eğitim durumu ($X^2=106.102$, $p<0.05$), mesleği ($X^2=59.260$, $p<0.05$), yaşadığı yer ($X^2=84.412$, $p<0.05$) ile günlük yaşamda internet kullanım durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$) (Tablo 3).

Çalışmada hastaların yaşları ilerledikçe internet kullanım oranlarının giderek azaldığı belirlendi (Tablo 3). İlgili çalışmalardan Mazloomdoost, Kanter, Chan, Deveaneau, Wyman, Von Bargen ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışmada 65 yaş ve üzeri hastaların, genç ve orta yaşta hastalara göre daha düşük internet kullanım oranına sahip olduğu belirlenmiştir. Helft, Eckles, Johnson-Calley ve Daugherty'nin (2005) yaptığı çalışmada ise internet kullanan hastaların kullanmayanlara göre daha genç olduğu saptanmıştır. Çalışma bulgularımız literatür ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 3. Hastaların Demografik Özelliklerine göre Günlük Yaşamda İnternet Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması

Demografik Özellikler	Günlük Yaşamda İnternet Kullanma Durumu						Test ve p Değeri
	Evet		Hayır		Toplam		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş Grubu							
18-32 yaş	47	95.9	2	4.1	49	100.0	X ² =82.275 p<0.05
33-47 yaş	67	94.4	4	5.6	71	100.0	
48-62 yaş	77	78.6	21	21.4	98	100.0	
63 ve üzeri yaş	45	42.1	62	57.9	107	100.0	
Cinsiyet							
Kadın	103	68.7	47	31.3	150	100.0	X ² =2.184 p>0.05
Erkek	133	76.0	42	24.0	175	100.0	
Medeni durum							
Evli	171	73.1	63	26.9	234	100.0	X ² =24.819 p<0.05
Bekar	42	95.5	2	4.5	44	100.0	
Geçmişte evlilik deneyimi yaşamış	23	48.9	24	51.1	47	100.0	
Eğitim durumu							
Okuryazar	0	0.0	22	100.0	22	100.0	X ² =106.102 p<0.05
İlkokul	53	56.4	41	43.6	94	100.0	
Ortaokul	43	71.7	17	28.3	60	100.0	
Lise	96	91.4	9	8.6	105	100.0	
Üniversite	44	100.0	0	0.0	44	100.0	
Çalışma durumu							
Çalışıyor	108	95.2	6	4.8	124	100.0	X ² =54.487 p<0.05
Çalışmıyor	108	58.7	83	41.3	201	100.0	
Meslek							
Devlet memuru	32	100.0	0	0.0	32	100.0	X ² =59.260 p<0.05
İşçi	36	92.3	3	7.7	39	100.0	
Serbest meslek	50	94.3	3	5.7	53	100.0	
Ev hanımı	50	52.6	45	47.4	95	100.0	
Emekli	62	62.0	38	38.0	100	100.0	
Öğrenci	6	100.0	0	0.0	6	100.0	
Yaşanılan yer							
Büyükşehir	136	88.9	17	11.1	153	100.0	X ² =84.412 p<0.05
İl	67	77.9	19	22.1	86	100.0	
İlçe	29	50.0	29	50.0	58	100.0	
Köy/Kasaba	4	14.3	24	85.7	28	100.0	
TOPLAM	236	72.6	89	27.4	325	100.0	

Ülkemizde internet ve teknolojinin son yıllarda hızla gelişmesine bağlı olarak genç bireylerin teknolojiye daha rahat uyum sağlaması ve yeniliklere açık olması nedeniyle yüksek internet kullanım oranına, yaşlı bireylerin ise interneti öğrenmesi zor ve karmaşık bulması nedeniyle düşük internet kullanım oranına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan araştırmalar yaşlıların yeni bir teknolojiye uyum sağlayan en son grup olduklarını söylese de, daha önce karşılanmamış ihtiyaçlarına cevap veren bir hizmeti ya da ürünü de çekinmeden kullandıklarını göstermektedir (Tekdere ve Arpacı 2016).

Çalışmada bekar hastaların evli ve geçmişte evlilik tecrübesi yaşamış hastalara göre daha yüksek internet kullanım oranına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 3). Çalışmamıza katılan bekar hastaların çoğunluğunun genç yaş grubunda yer alması, evli ve geçmişte evlilik tecrübesi yaşamış hastaların ise daha çok orta ve ileri yaş grubunda yer alması nedeniyle böyle bir sonucun ortaya çıktığını varsayabiliriz. Ayrıca bekar hastaların, evli hastalara göre daha çok kendilerine zaman ayırabildikleri de düşünülebilir.

Çalışmada hastaların eğitim düzeyleri arttıkça, internet kullanım oranlarının da arttığı görülmektedir (Tablo 3). Wallace, Lilley ve Rao'nun (2014) yaptığı çalışmada eğitim düzeyi yüksek hastaların, eğitim düzeyi düşük hastalara göre daha fazla internet kullanım oranına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fogell, Albert, Schnabel, Ditkoff ve Neugut'ın (2002) yaptığı çalışmada üniversite eğitim düzeyindeki hastaların, lise ve daha düşük eğitim düzeyindeki hastalara göre daha yüksek internet kullanım oranına sahip olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini geliştirmek ve bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla daha fazla araştırma, yenilik ve buluşu internet aracılığıyla izlediğini söyleyebiliriz.

Çalışmada çalışan hastaların (%95.2), çalışmayan hastalara (%58.7) göre daha yüksek internet kullanım oranına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 3). Devlet memuru, işçi, serbest meslek çalışanı, öğrenci hastaların tamamına yakını internet kullanırken, ev hanımı ve emekli hastaların yaklaşık olarak yarısı internet kullanmaktadır. Valero-Aguilera, Bermúdez-Tamayo, García-Gutiérrez, Jiménez-Pernett, Cózar-Olmo, Guerrero-Tejada ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada, çalışan hastaların çalışmayan hastalara göre daha yüksek internet kullanım oranına sahip olduğu belirlenmiştir. Mesleği nedeniyle sürekli internet kullanan kişilerde internet kullanımı daha fazla oranda görülebilir. Ayrıca çalışan hastaların ve öğrencilerin günlük gereksinimlere bağlı olarak daha fazla insanla etkileşime geçtiği düşünülürse, internet kullanımlarının sosyal çevrenin etkisiyle arttığı söylenebilir.

Çalışmada büyükşehirde yaşayan hastaların (%88.9) köyde yaşayan hastalara (%14.3) göre, internet kullanım oranının daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 3). Yirmibeşoğlu, Öztürk, Erkal ve Egehan'ın (2009) yaptığı çalışmada kentsel bölgede yaşayanların kırsal bölgede yaşayanlara göre daha yüksek oranda internet okuryazarlığına ve internet erişimine sahip olduğu belirlenmiştir. Literatür ile benzer olan sonuçlar, büyük şehirde yaşayan insanların akıllı telefona, bilgisayara ve internete ulaşımının

daha kolay olması nedeniyle elde edilmiş olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmaya katılan hastaların yaklaşık olarak üçte ikisinin günlük yaşamında interneti kullandığı ve internet erişimini en çok akıllı telefonlar ile sağladığı görüldü. Hastaların çoğunun hastalıkları ve geçirecekleri ameliyatlara hakkında bilgi edinmek için internet araştırması yaptığı belirlendi. Sağlık alanında en çok hastalıklar, ameliyatlara ve ilaçlar hakkında araştırma yapılmaktadır. İnternet araştırmalarında hastaların en çok hekimle iletişim kurmaya ve hastalık hakkında bilgi almaya önem verdiği, yalnızca yarısının internette edindiği bilgileri güvenilir bulduğu görüldü. Hastaların yaş grubunun, medeni durumunun, eğitim durumunun, çalışma durumunun, mesleğinin ve yaşadığı yerin günlük yaşamda internet kullanım durumunu etkilediği görüldü.

Elde edilen bilgiler sonucunda, sorumlu kişilerin kuralları koyarken bundan 5 ya da 10 yıl sonraki dijital dünyayı hesaba katmaları gerektiği görülmektedir. Sağlığı geliştiren ve koruyan, insanın yaşam kalitesini arttırmayı kendisine görev edinmiş olan sağlık profesyonellerinin bu konuyla ilgilenmeleri önerilir. Derneklere, üniversitelere, eğitim-öğretim işiyle uğraşan tüm sağlık çalışanlarına görev düşmektedir. Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar doğrultusunda hastaların sosyo-demografik özellikleri göz önünde bulundurularak; sağlık alanında internet araştırması yapılırken güvenilirlik açısından dikkat edilmesi gerekenler hakkında broşür hazırlanması ve hastalara bu konuda eğitim verilmesi, hastaların hastalıkları ve geçirdikleri ameliyatlara hakkında bilgiye ulaşabilecekleri ve birbirleriyle bilgi paylaşımı yapabilecekleri güvenilir ve denetlenebilir internet sitelerinin oluşturulması, yetki sahibi kurumlar tarafından bilişim konusunda yasal düzenlemelerin yeterli olarak yapılması ve sağlık sitelerinin denetlenmesi önerilebilir. Bu konuda geniş örneklem gruplarıyla daha fazla araştırma yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Akgül Başkale H, Serçekuş P, Partlak Günüşen N. Kanser hastalarının bilgi kaynakları, bilgi gereksinimleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 2015; 6(2):65-70.

Avcı İB, Sönmez MF. Sağlık iletişimi bağlamında bireylerin televizyonda yayınlanan sağlık programlarını izleme alışkanlıkları ve motivasyonları. *Gümüşhane Üni-*

versitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi 2013; 2(2):120-38.

Barlow JH, Stapley J, Ellard DR, Gilchrist M. Information and self-management needs of people living with bleeding disorders: a survey. *Hemophilia* 2007; 13:264-70.

- Bass SB, Ruzek SB, Gordon TF, Fleisher L, McKeown-Conn N, Moore D.** Relationship of internet health information use with patient behavior and self-efficacy: experiences of newly diagnosed cancer patients who contact the national cancer institute's cancer information service. *Journal of Health Communication* 2006; 11(2):219-36.
- Curran J, Fenton N, Freedman D.** Misunderstanding the Internet. In: Curran J, editor. *Rethinking the internet's past*. 2nd ed. United Kingdom: Routledge; 2016. p. 48-84.
- Durak H, Seferoğlu SS.** Türkiye'de sosyal medya okuryazarlığı ve sosyal ağ kullanım örutülerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2016; 9(46):526-35.
- Fogell J, Albert SM, Schnabel F, Ditkoff BA, Neugut A.** Use of the internet by women with breast cancer. *Journal of Medical Internet Research* 2002; 4(2):24-9.
- Görkemli N.** Sağlık İletişiminde internet kullanımı üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* 2017; 7(1):122-38.
- Helft PR, Eckles RE, Johnson-Calley CS, Daugherty CK.** Use of the internet to obtain cancer information. *Journal of Clinical Oncology* 2006; 23(22):4954-62.
- Kabadayı O.** Ağ ortamındaki Türkçeye genel bakış. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 2006; 652(91):298-314.
- Kim HK, Davis KE.** Toward a comprehensive theory of problematic internet use: evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of internet activities. *Computers in Human Behavior* 2009; 25:490-500.
- Leiner BM, Cerf VG, Clark DD, Kahn RE, Kleinrock L, Lynch DC et al.** A brief history of the internet. *ACM SIGCOMM Computer Communication Review* 2009; 39(5):22-31.
- Mattsson S, Olsson EMG, Johansson B, Carlsson M.** Health-related internet use in people with cancer: results from a cross-sectional study in two outpatient clinics in Sweden. *Journal of Medical Internet Research* 2017; 19(5):e163.
- Mazloomdoost D, Kanter G, Chan RC, Deveaneau N, Wyman AM, Von Bargen EC et al.** Social networking and internet use among pelvic floor patients: a multicenter survey. *American Journal of Obstetrics & Gynecology* 2016; 215(5):654.e1-654.e10.
- Oktan V.** Üniversite öğrencilerinde problemlerli internet kullanımı yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2014; 23(1):281-92.
- Özen Ö, Şantaş F, Budak F.** Sağlık web sitelerinin kullanım düzeylerinin incelenmesi: örnek bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 2012; 1(4):128-40.
- Özen Z, Kartal E, Erol Ç, Büyükkutlu F.** Kalp hastalarının sağlık bilgisine erişimde internet kullanımı. XVIII. Türkiye'de İnternet Konferansı 9-11 Aralık 2013, İstanbul. <http://inet-tr.org.tr/inetconf18/kitap/OzenKartal-inet-tr13.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2017).
- Saarikko T, Westergren UH, Blomquist T.** The internet of things: are you ready for what's coming. *Business Horizons* 2017; 60:667-76.
- Schwartz KL, Roe T, Northrup J, Meza J, Seifeldin R, Neale AV.** Family medicine patients' use of the internet for health information: a metronet study. *The Journal of the American Board of Family Medicine* 2006; 19(1):39-45.
- Shepperd S, Charnock D, Gann B.** Helping patients access high quality health information. *British Medical Journal* 1999; 319:764-6.
- Solmaz B, Tekin G, Herzem Z, Demir M.** İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi* 2013; 7(4):23-32.
- Soydan E.** E-kitap teknolojisi ve basılı kitabın geleceği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 2012; 1(1):389-99.
- Şen O, Erkek AB, Çakmak A, Sözen U, Akyol C, Kuzu A.** Genel cerrahi hastalarının ve yakınlarının bilgi arayışında internet kullanımı. *Ulusal Cerrahi Dergisi* 2008; 24(3):156-9.
- Tekdere H, Arpacı F.** Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2016; 2:377-92.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).** Hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması 2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (Erişim Tarihi: 22.05.2017).
- Ulus T, Gürkan M.** Sağlık alanında internet kullanımı ve halk sağlığı. *Bozok Tıp Dergisi* 2011; 2:43-6.
- Valero-Aguilera B, Bermúdez-Tamayo C, García-Gutiérrez JF, Jiménez-Pernett J, Cózar-Olmo JM, Guerrero-Tejada R et al.** Information needs and internet use in urological and breast cancer patients. *Support Care Cancer* 2014; 22:545-52.
- Voogt J, Fisser P, Pareja Roblin N, Tondeur J, Yan Braak J.** Technological pedagogical content knowledge—a review of the literature. *Journal of Computer Assisted Learning* 2012; 29(2):109-21.
- Wallace L, Lilley L, Rao R.** Analysis of internet usage among cancer patients in a county hospital setting: a quality improvement initiative. *Journal of Medical Internet Research* 2014; 3(2):e26.
- Yılmaz E.** Türkiye'de hastaların internette tıbbi enformasyon arama davranışlarının doktor-hasta iletişimine etkileri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* 2013; 2(2):37-55.
- Yirmibeşoğlu E, Öztürk AS, Erkal HŞ, Egehan İ.** Kanser hastalarının bilgi arayışında internet kullanımı. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2005; 12(2):125-8.
- Yirmibeşoğlu E, Öztürk AS, Erkal AŞ, Egehan İ.** The attitudes of Turkish women with breast cancer towards using the internet for obtaining information concerning their disease. *Meme Sağlığı Dergisi* 2009; 5(4):200-3.
- Zülfikar H.** İnternet kullanımı ve elektronik ortamdaki sağlık bilgilerine erişim davranışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 2014; 22(1):46-52